

enastiu que apareix en la versió C, de Milà i F., *Romillo*, 52.93?); ja apareix en Muntaner com a nom de la javalina o llança de tirar: «la festa fo molt gran --- sí que -l senyor rey --- tragué ['tirà'] a taulat tres *estills* a cada carrera ---», «l'almirall tantost féu arborar un taulat molt alt, per ço com ell n'era --- lo pus adret cavaller dreter qui fos en Espanya --- e tirava cascú d'ells tres *estils* e una taronja, e l'*estil* darrer era tan gros com una *asta* de llança; e tota hora los dos primers sobremuntaven gran cosa al teulat» (cap. 140, 155, 166). Sigui ací la variant en *-ill* merament gràfica o verament fònica, per canvi de sufix, i encara que descendim a un nivell ben inferior de grandària i de duresa, crec que és un derivat ben semblant a aquest, o idèntic, *estill* «planta de la clavellina» que Barnils recollí en valencià Sud («Nelkenstrauch», *Munda*. v. *Alacant*, 78), en particular a Elx (*estil*, *BDC* xvii, 52); i que reduït a *estil* és també murcià (Ga. Soriano) (cf. Spitzer, *ZRPb*. xl, 242, que no aconsegueix fer clara la seva idea). *Enastar* 'posar asta al ferro d'una llança' [S. xv, *AlcM*].

1 ¿O ací es tractaria d'una comparació amb la bandera a mig pal? Però potser no hem de fer gaire cas de l'ús ací en singular, car això pot ser una evolució local secundària.

Astant, *astàsia*, *astàtic*, V. *estar* *Astec*, *àstega*, V. *aspre*

ASTEISME, pres del gr. ἀστεῖσμός 'elegància, finor', derivat de ἀστεῖος 'elegant', pròpiament 'ciutatà', que es deriva de ἄστυ 'ciutat'. □ 1.ª doc.: 1868, *SLitCosta*.

Astenc, V. *àstec* (ASPRE)

ASTÈNIA, pres del gr. ἀσθένεια 'debilitat', derivat de σθένος 'força'. □ 1.ª doc.: 1868, *SLitCosta*.

DERIV.: *Astènic*.

CFR.: *Astenopia*, format amb el radical de ὀπτικός, ὀπτικός.

Aster, V. *ast* *Aster*, V. *astre* *Astereognosi*, V. *estereo-* *Asteri*, V. *astre* *Asteria*, V. *àstec* (ASPRE) *Asterisc*, *asterisme*, *asteroide*, V. *astre* *Astí*, V. *est* *Àstic*, V. *àstec* (ASPRE) *Astigar*, V. *àstec* (ASPRE) i *instigar* *Astigmàtic*, *astigmatisme*, *astigmòmetre*, V. *estigma* *Astilar*, V. *estil* *Astò*, V. *est* *Astomatós*, V. *estómac*

ASTOR, 'ocell de presa més gran que l'esperver i menys que l'àguila', del ll. vg. ACCEPTOR, -ORIS, modificació del ll. cl. ACCĪPĪTER id. □ 1.ª doc.: S. XIII.

«Molt hom ha mantell que no se'n sap adossar: molt hom ha cavall qui no sap cavalcar e molt hom ha *astor* qui no'l sap emprar: doncs, aesma-t si has volentat e sabs amar», Lluïl (*Doctr. Pueril*, ed. Gili, p. 131, i mateixa forma en altres passatges d'aquesta obra); «respòs lo cigne així —Null temps no cant --- car yo no són auvell real, e són tan peredós e tan fe-

xuc, que jamás no puc fer neguna valentia, axí com l'àguila e l'*estor* e ls altres aucells reals», Eiximenis (*Terç*, c. 163, *NCl*. vi, 121.2); veg. més testimonis d'aquesta forma, que és ja la que predomina en els Ss. XIII-XV, en els diccionaris (*AlcM*, etc.).

Antigament es troba una variant semblant a l'occitana *austor*; no solament en el *Desconhort* de Lluïl (v. 587, *NCl*. III, 101), que essent obra poètica conté certa barreja occitana, sinó també en alguna de les seves obres en prosa: «encontraren lo bisbe qui s'anava deportant, e devant si anava un seu nebot que molt amava, lo qual anava ab gran re de companyons qui caçaven, e portaven *austors*, espersers, falcons, e menaven cans ---» (*Blanquerna*, *NCl*. II, 10.2); i *ostor* com a evolució més estrictament nostra d'aquesta variant: «pagès, si troba or, ni argent ni aver, en bone-tes, o caval o mul, o sarraí o *ostor*, mantinent o diga», *Usatges* (118).

En occità medieval hi ha sobretot *austor*, i encara que després desapareix la *u* en les formes modernes (*FEW*, s. v. *acceptor*) deu ser per evolució fonètica interna de la llengua (a la manera de *agost* AUGUSTUM, *agurium*, *ascultare*, *atome*, etc.; també fr. *autour*).¹ Això no és una forma etimològica sinó deguda a la influència d'una etimologia popular que ho interpretà com a *aus-tor* 'ocell de torre':² de fet aquesta interpretació, si bé secundària, deu haver tingut influència popular bastant ampla, car només així m'explico la pronúncia *astór* (amb *-r* sensible) i també *astórke* (cognom *Estorch*), que és la que ha persistit en l'ús popular del Princ. (*la tor* per *la torre* fou la forma pagesivola antiga, judicant per la toponímia, en una considerable zona pirinenca, Berguedà, Cerdanya, Roselló): la llegenda de l'astor de Ramon Berenguer II, el comte Cap-d'Estopes, que descobreix el fratricidi, s'ha mantigut viva al peu del Montseny (on us ensenyaran encara el gorg i mas de *Perxa-Astorc*, *-tor*, vora Gualba de Baix); a Tost (alt Urgell), on hi ha la partida dita la Mata de l'*Astor* o *astórt*, m'explicaven que «és un ausell, com a merla, que va d'un cap de roques a l'altre»: curts es quedaven, i no és estrany havent-n'hi avui pocs, però la tradició s'ha mantingut.

De la mateixa etimologia són, a part de les formes gallo-romàniques citades, l'engad. *astur*, *ustur*, el port. *açor* (que ha donat nom a l'arxipèlag dels Açores) i el cast. *azor*, -ç [mj. S. XIII], primitivament *aztor* (encara, S. XIII, *RFE* VIII, 18), que ja apareix, en formes més conservadores, *acetore* i *aztore*, des de mitjan S. x: de la forma arcaica *acetore* derivà el cast. *acetre* 'criador d'astors', i després amb l'evolució fonètica normal cast.-port. *çt > tç*; veg. més informació hispànica i romànica general en *DCEC* I, 351. El ll. ACCEPTOR ja es documenta des de Lucili, però sobretot és freqüent en textos vulgars i de baixa època (*ALLG* VIII, 448; *RForsch.* xiv, i, 603). En la llengua clàssica era ACCĪPĪTER, -TRIS, forma que no es mantingué en romànic.³ Els llatinistes discuteixen sobre l'etimologia d'ACCĪPĪTER (Thurneysen, *ALLG* XIII, 19-21; Walde H.; Ernout-M.), però sembla segur que fou una formació paral·lela a l'adjectiu gr. ὠκύπτερος (també